

V. IN MEMORIAM

MARIA GŁADYSZOWA
(1912-1994)

W dniu 23 marca 1994 roku etnografia polska poniosła wielką stratę. Tego dnia w Krakowie w wieku 81 lat zmarła doc. dr hab. Maria Gładyszowa, która od momentu powstania ówczesnego Instytutu Historii Kultury Materialnej Polskiej Akademii Nauk (obecnie Instytut Archeologii i Etnologii PAN), tj. od 1954 roku, związana była z Zakładem Etnografii tego Instytutu. W latach 1980-1982, tj. do czasu przejścia na emeryturę, pełniła funkcję Kierownika Pracowni Etnologii w Krakowie.

Maria Gładyszowa urodziła się 27 lipca 1912 roku we Lwowie. Ojcem Jej był dr medycyny Zygmunt Rehan, matką zaś Janina z Langmanów. Egzamin dojrzałości złożyła w 1931 roku w Rybniku. Następnie wstąpiła na Uniwersytet Jagielloński, na którym w 1937 roku otrzymała dyplom magistra filozofii ze specjalnością geografii i etnografii. Jeszcze w trakcie studiów, w 1936 roku ukończyła roczny kurs Studium Pedagogicznego UJ, zaś po złożeniu egzaminu państwowego na nauczyciela szkół średnich, pracowała w szkolnictwie średnim ogólnym i zawodowym. Pracę tę kontynuowała podczas okupacji hitlerowskiej, biorąc udział w tajnym nauczaniu organizowanym przez Ośrodek Tajnego Nauczania nr 1 w Krakowie.

Maria Gładyszowa w 1938 roku zawarła związek małżeński z Mieczysławem Gładyszem, który odegrał wielką rolę w Jej zainteresowaniach etnograficznych. Wspólnie bowiem prowadzili prace terenowe, wydawnicze oraz bibliograficzne. Już w 1938 roku Maria Gładyszowa kierowała instruktorskim obozem organizowanym przez Polskie Towarzystwo Krajoznawcze. W 1939 roku uczestniczyła w etnograficznych zespołowych badaniach terenowych na Śląsku, które prowadzone były przez Polską Akademię Umiejętności w Krakowie i Instytut Śląski w Katowicach. Kontynuowała je po zakończeniu II wojny światowej – w 1946 i 1948 roku. W latach 1946-1949 była asystentem-wolontariuszem przy Katedrze Etnografii Słowian UJ. Z Katedrą tą współpracowała także w latach późniejszych (1968-1972), biorąc udział w konsultowaniu prac magisterskich. W latach 1950-1953 pracowała w Muzeum Kultur Ludowych w Warszawie, prowadząc delegaturę tego Muzeum w Krakowie. W tym okresie (1952-1953) współpracowała z Katedrą Etnografii Uniwersytetu Warszawskiego, pełniąc funkcję instruktora na Międzyuczelnianych Obozach Etnograficznych.

W 1954 roku Maria Gładyszowa rozpoczęła pracę w Zakładzie Etnografii IHKM PAN w Krakowie. Tytuł doktora nauk humanistycznych uzyskała w Uniwersytecie Jagiellońskim w 1961 roku na podstawie pracy *Wiedza ludowa o gwiazdach* (Wrocław 1960), której promotorem był prof. dr Kazimierz Dobrowolski. Rozprawę habilitacyjną stanowiła monografia *Górnośląskie budownictwo ludowe* (Wrocław 1978). Tytuł doktora habilitowanego i stanowisko docenta uzyskała w 1979 roku w Instytucie Historii Kultury Materialnej PAN, w którym odbyło się Jej kolokwium habilitacyjne.

Zainteresowania badawcze Marii Gładyszowej koncentrowały się między innymi na zagadnieniach metodycznych związanych przede wszystkim z przygotowaniem założeń teoretycznych oraz problematyki zespołowych badań etnograficznych, poświęconych wybranym dziedzinom kultury Polski południowej, głównie Śląska i Karpat. Podstawowym nurtem Jej zainteresowań naukowych była architektura ludowa. Opracowania na ten temat były rezultatem dogłębnych badań empirycznych i poszukiwań archiwalnych. Są one istotnym wkładem w rozumienie procesów historycznych kultury wsi śląskiej i karpackiej (zob. np. *Zarys rozwoju budownictwa ludowego w Siolkowicach Starych w XIX i XX wieku*, „Etnografia Polska” t. 1, 1956, s. 200-213; *Budownictwo*, w: *Stare i Nowe Siolkowice*, cz. 1, Wrocław 1963, s. 349-508; *Młyny mączne*, w: *Stare i Nowe Siolkowice*, cz. 2, Wrocław 1966, s. 201-260; *O budownictwie ludowym w Karpatach Polskich. Zagadnienia, metody i kierunki badawcze*, „Etnografia Polska” t. 11, 1967, s. 99-111; *Budownictwo*, w: *Etnografia Polski. Przemiany kultury ludowej*, t. 1, Wrocław 1976, s. 279-327; *Uwarunkowania budownictwa ludowego w wybranych regionach Karpat Polskich*, „Etnografia Polska” t. 25, 1981, z. 2, s. 150-172; *Budownictwo i struktura osadnicza*, w: *Tradycja a współczesne przeobrażenia kultury wsi Beskidu Śląskiego*, „Etnografia Polska” t. 28, 1984, z. 1, s. 35-71).

Istotnym polem działalności naukowej i organizacyjnej Marii Gładyszowej była Międzynarodowa Komisja do Badania Kultury Ludowej w Karpatach i na Bałkanach, z którą związana była od 1960 roku, a od 1985 roku kierowała polską sekcją tej Komisji. Była członkiem międzynarodowego zespołu autorskiego, przygotowującego

monografię budownictwa mieszkalnego Karpat i Bałkanów. Maria Gładyszowa wiele wysiłku włożyła również w redakcję zespołowego opracowania kultury ludowej w Polsce, którą powierzono Jej w 1970 roku, a która miała stanowić jeden z rozdziałów trzutomowego międzynarodowego wydawnictwa *Kultura ludowa narodów słowiańskich*. Maria Gładyszowa przez wiele lat uczestniczyła w zespołowych pracach bibliograficznych, których część została opublikowana (np. *Bibliografia historii kultury ludowej Karpat. Materiały do bibliografii polskiej*, cz. 1, Warszawa 1960; *Polska bibliografia historii kultury ludowej Karpat za lata 1968-1972*, w: *L'udové staviteľstvo v karpatskej oblasti*, Bratislava 1974, s. 295-319; *Bibliographia ethnographica Carpatobalcanica*, t. 1, *Lidová architektúra*, Brno 1981, s. 79-92).

Maria Gładyszowa od 1948 roku była członkiem Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego, a od 1973, tj. z chwilą reaktywowania, Komisji Etnograficznej przy Oddziale PAN w Krakowie. Jako przewodnicząca Komisji do Badania Kultury Ludowej w Karpatach, od 1985 roku wchodziła w skład Komitetu Nauk Etnologicznych PAN. Maria Gładyszowa brała ponadto udział w licznych konferencjach krajowych i zagranicznych. Wygłaszane przez Nią referaty dotyczyły przede wszystkim problematyki budownictwa ludowego w Karpatach.

Dorobek naukowy Marii Gładyszowej stanowi pokazywny wkład w dziedzinie etnografii polskiej, nie tylko w zakresie architektury ludowej, ale także metod postępowania badawczego i historycznego spojrzenia na procesy rozwojowe i ich wielostronne uwarunkowania oraz powiązania.

*Zofia Szromba-Rysowa
Danuta Tyłkowa*

MARIAN PALMOWSKI
(1929-1993)

24 lutego 1993 roku zmarł w wieku 64 lat Marian Palmowski zasłużony działacz kultury, współzałożyciel i najwybitniejszy działacz Towarzystwa Miłośników Starego Sącza, aktywny od samych jego początków, tj. od 1948 roku. Członek PTL, Oddział w Krakowie od 1987 roku, poprzednio długoletni członek Sekcji Korespondentów Terenowych Ośrodka Dokumentacji i Informacji Etnograficznej PTL w Łodzi. Ekonomista z zawodu, biegły w zakresie księgowości przedsiębiorstw, choć urodził się w Tarnowie, całe życie związany był ze Starym Sączem i Ziemią Sądecką. Kronikarz wydarzeń miejskich, badacz dziejów Starego Sącza, między innymi rodów starsądeckich, organizacji społecznych. Współpracował ściśle z Muzeum Regionalnym, zabiegał o wydawnictwa poświęcone Staremu Sączowi. Troszczył się o narodowe i sakralne zabytki miasta za co został uhonorowany Nagrodą im. Brata Alberta Chmielowskiego w 1983 roku. Był współorganizatorem kilkunastu Festiwali Muzyki Dawnej w Starym Sączu. Inną jego pasją była filatelistyka; szeroko propagował tę szlachetną pasję zbieracką wśród młodzieży, był między innymi organizatorem filatelistycznych kół młodzieżowych, od 1983 roku przewodniczącym Komisji Młodzieżowej, a od 1982 roku członkiem Zarządu Oddziału PZF w Nowym Sączu.

Za swą bezinteresowną i wytrawną działalność w dziedzinie szerzenia kultury, propagowania historii i dziejów Starego Sącza i Ziemi Sądeckiej otrzymał wiele wyróżnień i odznaczeń, a między innymi Zasłużony Działacz Kultury oraz Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski.

Anna Spiss

BIBLIOTEKA ZESZAŃCA

Pragniemy poinformować wszystkich Przyjaciół „Biblioteki Zeszańca”, że wydawane przez nas książki mogą nabywać bezpośrednio u wydawcy, kierując zamówienia indywidualne i zbiorowe pod adresem:

BIURO WYDAWNICZE. POLSKIE TOWARZYSTWO LUDOZNAWCZE UL. SZEWSKA 36; 50-139 WROCŁAW

Oto lista książek, które dotychczas opublikowano:

1. S. Dakiniewicz, Więzień P-303. Wspomnienia łagiernika, Wrocław 1992. Cena zbytu: 30 tysięcy zł.
2. L. Dzięgiel, Lwów nie każdemu zdrow, Wrocław 1991 (wyczerpane)
3. M. Janik, Dzieje Polaków na Syberii, Wrocław 1991 (wyczerpane)
4. A. Janocha, Pod opieką Matki Bożej, Wrocław 1993. Cena zbytu: 40 tysięcy zł.
5. Z. Librowicz, Polacy w Syberii, Wrocław 1993. Cena zbytu: 35 tysięcy zł.
6. N. Lippóczy, Zapiski z Gułagu, Wrocław 1992. Cena zbytu: 20 tysięcy złotych
7. W. Niezgoda-Górska, Dosyć nam Sybiru, dosyć Kazachstanu, Wrocław 1994. Cena zbytu: 45 tysięcy zł.
8. Z. Orłowska, Tajgo, pamiętna tajgo, Wrocław 1991. (wyczerpane)
9. L. Perepeczko, W łagrach na „saratowskim szlaku”, Wrocław 1993. Cena zbytu: 35 tysięcy złotych
10. J. Prorok, Skazani na zagładę, Wrocław 1991. Cena zbytu: 30 tysięcy zł.
11. A. Sobota, W stepach Kazachstanu. Wspomnienia z lat 1939-1946, Wrocław 1993. Cena zbytu: 30 tysięcy złotych

*

Ponadto informujemy, że w dwumiesięczniku naukowo-literackim „Literatura Ludowa” 1-6: 1991 zostały opublikowane cztery pamiętniki stanowiące ciekawy zapis polskich losów na syberyjskim wygnaniu (Jakucja, Kazachstan). Cena czasopisma: 40 tysięcy zł.